

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARI TÜRKİYE'YE ÇEKMEK İÇİN YAPILMASI GEREKEN DÜZENLEMELER

*Murat BAY**

*Cansel SEYMEN OSKAY***

*Ercan ÇİÇEK****

Özet

Günümüz küresel dünyasında doğrudan yabancı yatırımların önemi giderek artmaktadır. Doğrudan yabancı yatırım olgusu, dünya ülkelerinin özellikle gelişmekte olan ülkeler için hem makro sorunların çözümünde hem de ekonomik büyümenin sağlanmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Gelişmekte olan ülkeler FDI' dan yeterli pay alamamaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar en çok gelişmiş ülkelerde bulunmaktadır. Küresel dünyada Türkiye'nin doğrudan sermaye yatırımlarını çekmede yeterince başarılı olamadığını görmekteyiz. Çalışmamızda, özellikle son yıllarda doğrudan yabancı yatırımları çekme konusunda başarılı olan Çin, Hindistan, Polonya ve İrlanda ülkeleri örnek alınarak ve Türkiye' de bu konuda ne yapabilir? Sorusu araştırılmıştır.

***Anahtar Kelimeler:** Doğrudan Yabancı Yatırım, Yasal Düzenlemeler, Küreselleşme*

FOR ATTRACTING FOREIGN DIRECT INVESTMENTS TO TURKEY ARRANGEMENTS THAT MUST BE DONE

Abstract

At the present time of the global world the important of foreign direct investments is increasing day by day. Foreign Direct investment concept plays an important role on solving both macro problems and economic growth in the world countries, especially in the developing countries. Developing countries can't get an adequate part from foreign direct investment. The biggest part of foreign direct investments belong to the developed countries. We see that Turkey cannot be successful adequately to attract foreign direct investments in the global world. We investigate in this paper what Turkey can do on this subject? by looking the examples of China, India, Poland and Ireland countries which became successful to attract foreign direct investments.

***Key Words:** Foreign Direct investment, Legal Alignments, Globalization*

* Arş. Gör. , S.Ü. Karaman İ.İ.B.F., İşletme Bölümü

** Yrd.Doç.Dr. , S.Ü. Karaman İ.İ.B.F, İktisat Bölümü

*** Dr., S.Ü. Karaman İ.İ.B.F., İşletme Bölümü

Giriş

Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan dünya ticaretinde serbestleşme eğilimleri ve buna bağlı olarak, 1990'lı yılların ortalarından bu yana giderek artan bir oranda önem kazanan doğrudan yabancı sermaye yatırımları birçok ülke için önemini korumaktadır. Günümüzün küreselleşen dünyasında gerek sanayileşmiş ve gelişmesini tamamlamış ülkeler gerekse gelişme yolunda olan ülkeler doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını kendilerine çekebilmek için büyük çaba harcamaktadırlar. Bunun en önemli sebepleri arasında, doğrudan yabancı sermayenin bu ülkelerin ekonomilerine sağladığı sermaye, yeni teknoloji, know-how, yönetim becerisi, pazarlama katkısı ve ihracat imkânı, istihdam olanağı, dünya ekonomisi ile bütünleşme, endüstriyel gelişiminde ve mevcut potansiyellerini değerlendirmede kendi kaynaklarının yetersizliğine karşı alternatif bir kaynak sunmasıdır.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ekonomik sorunların başında kaynak yetersizliği gelmektedir. Ülkenin yüksek bir gelişme hızına ulaşabilmesi için yeterli kaynağı yoksa, ülke ya eski tasarrufları kalkınma için kullanacak yada yabancı yatırımları yurda çekmeye çalışacaktır. Yabancı yatırımların bir ülkeyi tercih etmelerinde en önemli sebepleri arasında yatırım yapacakları ülkeyi Pazar olarak görmeleri ve ayrıca ülkenin GSMH'nin ve kişi başına düşen milli gelirin yüksek olması gerekliliğidir. Bunun yanı sıra yabancı yatırımları çekmek için ülkenin bilişim altyapısı, ulaşım altyapısı, hukuksal altyapı, enerji altyapısı, beşeri sermaye altyapısı gibi sorunlarının olmaması ve her ülkenin belli sahalarda uzmanlaşması gerekmektedir.

Bu çalışmada doğrudan yabancı yatırım kavramı, önemi, nedenleri ve ev sahibi ülkelerin ekonomisine olası etkileri

üzerinde durulmuştur. Ayrıca Türkiye'de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelişiminden bahsedilerek, Türkiye'nin cezbetmesi gereken ölçüde yabancı yatırım girişi sağlayamadığı gerçeğinden hareketle, bu yetersizliğin nedenlerini araştırmak, yeterli ölçüde yabancı sermaye çekebilmesi için alınması gereken tedbirleri ve yapılması gereken düzenlemeleri, özellikle son yıllarda kendisine yabancı sermayeyi kendilerine çekme konusunda başarılı olan ülkelere Çin, Hindistan, Polonya, İrlanda örnekleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı Kavramı ve Önemi

Yabancı sermaye, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, ülkelerindeki büyüme ve kalkınma çabaları esnasında kendi öz kaynaklarının yanı sıra kullandıkları iktisadi bir olgudur. Yabancı sermaye, yabancı bir kaynağın ülkeye lisans anlaşmaları, portföy yatırımı ve üretime yönelik olarak doğrudan yatırım şeklinde ithal edilmesini ifade etmektedir. Yabancı sermaye hareketleri değerlendirildiğinde, bu hareketlerin üç şekilde geliştiği görülmektedir. Bunlardan ilki, gelişmiş ekonomiler tarafından gelişmekte olan ekonomilere yapılan bağış, hibe ve kredi şeklindeki resmi sermaye hareketleridir. İkinci mali yatırımlardır. Ticari koşullar altında sermayenin bir ülkeden diğerine hareketini ifade eden ve portföy yatırımı olarak da adlandırılan özel sermaye hareketleridir. Uluslararası özel sermaye hareketleri, sermaye piyasası işlemleri yoluyla tahvil ve hisse senedi gibi menkul değerlerin alım ve satımı şeklinde gerçekleşmektedir. Yabancı sermaye hareketlerinin üçüncünü ise fiziki yatırım olarak, doğrudan yabancı sermaye yatırımları oluşturmaktadır. Yabancı ülkelerde yapılan yatırımlar fiziki ya da mali nitelikte olabilmektedir. Tahvil ve hisse senedi şeklindeki portföy yatırımları

mali nitelikli yatırımlar iken, bina, fabrika, arazi, tesis gibi fiziki değerlere karşılık gelen yatırımlar doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıdır Bir ülke borsasında işlem gören şirketlerin hisselerinin bir diğer ülke veya ülkelerin kuruluşları tarafından satın alınmasını ifade eden portföy yatırımları dışında kalan ve bir veya birden fazla uluslararası yatırımcının tamamına sahip olarak veya yerli bir veya birkaç firma ile ortaklık halinde gerçekleştirdiği yatırımları, doğrudan yabancı sermaye yatırımı olarak tanımlayabiliriz (SEYİDOĞLU,1993,567). Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, bir firmayı satın alma veya yeni bir firma için kuruluş sermayesini sağlamak veya mevcut bir firmanın sermayesini artırma yoluyla o ülkede bulunan firmalar tarafından diğer bir ülkede bulunan firmalara yapılan ve kendisiyle birlikte teknoloji, işletmecilik bilgisi ve yatırımcının kontrol yetkisini de söz konusu ülkeye beraberinde götüren yatırımlardır (ÇALIŞKAN,2002,www.dtm.gov.tr).

2.Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımların Nedenleri ve Etkileri

Türk ekonomisinde risk priminin artması bağlamında merkez bankası bilançolarında görülen kısmi iyileşmeye rağmen 1 temmuz 2001 tarihinde yeni kur politikasına geçildiğinde bunun öngörüldüğü gibi sürdürülüp sürdürülemediği endişesinin ilavesiyle risk priminin artması sonucu birincil ve ikincil piyasalarda faiz oranları yüksek düzeyini korumuştur. Kuşkusuz bunda kamu bankalarının görev zararlarını piyasalardan çektikleri fonlarla sürdürürken kasım krizinin başta kamu bankaları olmak üzere bütün bankacılık sisteminin kırılmasını arttırmışının da rolü büyük olmuştur. Nitekim kasım 200 krizinin izleyen günler ve aylarda gerek yurt dışından gerekse yurt içinden sağlanan fonların vadelerinin giderek

kısalması ve faiz oranlarının oldukça yüksek kalması mevcut kur sisteminin 1 temmuz 2001 tarihine kadar sürdürülebilirliği konusunda tereddütlere neden olmuştur (PARASIZ,2003,581).

Yatırım yapacak yabancı sermayenin aradığı ve yatırım planlarının belirleyicisi olan dolaylı ve dolaysız koşullar ise; yatırım yapılacak ülkede yabancı sermayenin temel amacı olan kârın devamlılığını sağlayacak ekonomik, siyasi ve sosyal istikrarın, mülkiyet ve teşebbüs özgürlüğünün bulunması, diğer bir ifadeyle yatırım yapılacak ülkede var olabilecek ekonomik, siyasal ve sosyal risklerin minimum düzeyde olması, yabancı şirketlerin üretim için yeni pazar arayışları veya mevcut pazarlarını genişletme ya da diğer firmalar karşısında mevcut pazar payını kaybetmeme çabaları, üretim ve genişleme stratejilerine uygun olarak ülkelerin sağlamış oldukları teşvik ve imkanlardan faydalanma, sermayenin marjinal verimliliğinin, yatırım yapılacak ülkede yabancı yatırımcının kendi ülkesinden fazla olması, hammadde ve işgücü faktörlerine yakın üretim yapma ve dolayısıyla pazarlama, ulaşım ve taşıma maliyetlerini azaltma, yatırım yapılacak piyasadaki üretimin, yabancı sermayenin kendi ülkesinde üretip ihraç etmesine oranla daha avantajlı olması, yatırım yapılacak ülkenin piyasa hacminin geniş olması, iş gücü ve diğer üretim faktörlerinin maliyetinin düşük olması, ülkede sağlıklı ve istikrarlı bir döviz kuru politikasının bulunması, ülkedeki büyüme hızının yüksek olması ve bu nedenle kar elde etme olanaklarının daha fazla olması, ülkenin dış ticaret hacminin yüksek olması ve ülke GSMH'sı içinde önemli bir paya sahip olması, ülke ticaret hacminin yüksek olması ve ülkede ticaret açığının bulunmaması olmak üzere genel olarak belirtebiliriz (ORMANOĞLU, 2004,5).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ev sahibi ülke ekonomileri üzerinde olumlu ve olumsuz olabilecek bir çok etkiye sahiptir. Gelişmiş ülkeler bu yolla büyümelerini hızlandırmaya çalışırken, gelişmekte olan ülkeler kalkınmalarını gerçekleştirmeye çalışırlar. Doğrudan yabancı sermaye yatırımların ev sahibi ülkenin üretim kapasitesini artırıcı etkide bulunması, yeni teknoloji ve işletmecilik bilgisi getirmesi, döviz girişine katkıda bulunması, firma sayısını artırarak rekabeti sağlayarak ekonomiye dinamizm kazandırması, işsizliği azaltarak istihdam olanaklarını artırması, pazarlama katkısı ve ihracat imkanı sağlaması, hazine'ye vergi geliri sağlaması gibi yararları bulunmaktadır. Bu olumlu durumların yanı sıra doğrudan yabancı yatırımların, ev sahibi ülke ekonomisinin kilit sektörlerinin yabancı ülkelerin denetimi altına sokması ve ekonomik bütünlüğünü bozması, gümrük vergileri ve ithalat yasakları gibi koruyucu dış ticaret kısıtlamalarının aşılması, yerli şirketler karşısında yabancı şirketlerin yüksek sermayeleri, yöneticilik bilgisi, teknoloji gibi üstünlüklerinden dolayı, haksız rekabet sağlaması, aşırı kar transferleriyle o ülkenin ödemeler dengesinin sarsılması ve yeni teknolojiyi kendi ülkelerinde üreterek ev sahibi ülkeleri bu teknolojileri ithal etmek yoluyla teknolojik bağımlılık yaratmaları gibi olumsuz etkileri bulunmaktadır

(SAATÇIOĞLU, <http://www.ismmmo.org.tr/docs/malicozum>).

3. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Çekme Açısından Çin, Hindistan, Polonya, İrlanda Örneklerinin İncelenmesi

Çin, İrlanda, Polonya yabancı sermaye yatırımları bakımından yüksek performans ve potansiyele sahiptir. Hindistan ise düşük performans ve düşük potansiyele sahiptir. Türkiye ise düşük performans ve yüksek potansiyele

sahiptir(<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=2468&lang=1#>)(25. 5.2007)

Çin yabancı sermayeyi çekme konusunda çok başarılı olmuştur. 1990'ların başından itibaren gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımların başında Çin yer almıştır. Altyapının zayıf olduğu batı ve iç bölgelerde özellikle uzun vadeli projeler için bazı özel teşvikler düşünülmüştür. Dış ticaret, ulusal ve bölgesel düzeyde örgütlenmiş Dış Ticaret Şirketleri (FTC) yoluyla gerçekleştirilmektedir. İhracata ilişkin zorunlu planlama kaldırılmakla birlikte bazı ürünler üzerindeki lisans uygulaması devam etmektedir. Ancak ithalatta "plan" yerli üretimi korumak ve döviz rezervini kontrol etmek amacı ile önemini sürdürmektedir(ÇAKIROĞLU,2005,ww w.igeme.org.tr.). Çin'in fark edilebilir ekonomik büyümesi ve istikrarlı bir biçimde büyümesi 1980'den beri kamçılanarak devam etmektedir. Büyüme hızını artırması ülke düzeyinde olduğu kadar bölgesel düzeyde de artırmıştır. Bölgesel düzeyde büyümenin sağlanması araştırmaların artması kadar bölgesel yığılma ile de sağlanmıştır. Önce iki deltaya (pearl river delta, yangtze river delta) daha sonra bu deltaların küreselleşen temel yetenekleri yabancı yatırım miktarını doğru orantılı olarak artırmıştır (TUAN vd,2007,348-364). Çin yabancı sermayeyi çekmek için yaptığı düzenlemeler sayesinde dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisine sahip olmuştur. Serbest bölgeler, hem işveren hem de işçiden aldığı vergileri azaltarak bunu başarmıştır. Teknoloji transferi gerçekleştirmek kaydıyla yapılacak yatırımlar ise yabancı yatırımcılara teşvikler sağlanmıştır.

Hindistan da ise 2003 yılında çıkarılan yeni dış ticaret rejimine göre ithalatçı nihai kullanıcı olması kaydıyla ikinci el sermaye mallarının ithalatı serbest bırakılmıştır. Aynı düzenlemeyle

ihracatçılarında işlemlerini kolaylaştırıcı hükümler getirilmiştir. Örneğin hizmet ihracı işi ile uğraşan ve bu yolla yılda asgari 1 milyon Rupî (21 300\$) döviz girdisi sağlayan bir ihracatçıya, lisans gerekmeksizin ekipman ve yedek parça(tarım ürünleri hariç) ithalatı yapma imkanı tanınmıştır (ÇALIŞ,2005, www.igeme.org.tr).

Hindistan aynı zamanda enerji, teknoloji ve bilim olarak ileri bir düzeydedir.

Çin ile Hindistan arasında doğrudan yabancı yatırımlar arasından büyük farklılıklar vardır Çin'in OECD ülkelerinden daha fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımı vardır daha geniş yerel pazarı ve daha fazla uluslar arası ticaret bağlantıları OECD ülkeleride olmak üzere. Hindistan ise ucuz işgücü ve düşük ülke riski OECD ülkelerine coğrafi yakınlık ve kültürel benzerlikleri vardır (WEI,2005,719-736).

Komünizmden ayrılan 11 ülke özellikle Berlin duvarının yıkılmasıyla beraber cazip yerler haline geldi. Burada iki adım gerçekleşmesi gerekiyor ilk olarak yabancı sermaye yatırımlarına bağlantı yapmak için analitik çatı ile doğrudan yabancı yatırımların kurumlar ve geçişler arasında sağlanmalıdır. İkinci adım ise bilgi havuzundaki deneyimsel bilgiler denenmeli ve en son olarak spesifik yerel düzenlemeler yapılmalıdır (FABRY vd.,2006,201-219).

Polonya ekonomisi özel ekonomi bölgeler kurarak bu bölgede çalışan yatırımcılara, kısmi veya tam kurumlar vergisinden muafiyet ile yatırım harcamalarının bir kısmının gelir yaratan maliyet olarak kabul edilmesi gibi teşvikler sağlamaktadır. Gümrük vergisinden muaf bölgeler kurulmuştur. 2002 tarihinden itibaren ise yabancı

sermayeyi destek amacıyla teşvikler getirilmiştir. Yeni yasa uyarınca, 10 milyon euro üzerinde yatırım yapan girişimciler, yeni istihdam olanakları sağlayan yeni ve ileri teknoloji içeren yatırımlar ile çevre korumasına yönelik yatırımlar desteklenmektedir. Girişimciler gerekli koşulları sağlamaları durumunda, yaptıkları yatırımın toplam değerinin %50 sini aşmamak kaydıyla, Polonya ekonomi bakanlığı veya yerel idari makamlardan doğrudan mali destek alabileceklerdir. Bunun için yeni teknoloji getirmek, tesisin modernizasyonunu en az 500 000 euro yatırım yaparak, 100 kişilik istihdam olanağı sağlamak, çevre dostu teknolojileri içeren yatırımları yapmak gibi şartlar getirmiştir (GÜRSOY,2005,www.igeme.org.tr).

Ayrıca altyapı harcamalarına yapılan yatırımlar, çalışanların eğitimine yapılan yatırımlar, istihdam sayısına bağlı olarak yapılan yatırımlar konusunda iadeler verilmektedir.

Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) veya İngilizce ifadesi Foreign Direct Investment (FDI) raporlarında İrlanda'dan, büyüme oranı ve rekabet performansı açısından 2002' de Çin den sonra en dinamik gelişmiş ülke olarak Tablo 1' de görüldüğü üzere bahsedilmektedir. Bu ülke verimi düşük bir ekonomiden, teknoloji yoğun imalat sanayi ve software üreticisi bir merkeze başarılı bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Çin, Hindistan, Polonya ve İrlanda ülkeleri incelendiğinde anlaşıldığı üzere doğrudan yabancı yatırımları çekme konusunda devletin yapmış olduğu teşvikler ve düzenlemeler etkili olduğu gibi öğrenen bölgeler oluşturmaları da etkili bir yöntem olmuştur.

Tablo 1 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İrlanda, Polonya, Hindistan, Türkiye, Çin

FDI akışı	1990-2000 Yıllık ort.	2002	2003	2004	2005
İrlanda					
İçeriye Milyon \$	6127 %(32.8)	29324	22781 (63.4)	11159 (24.6)	-22773 (-42.3)
Dışarıya	1790 %(9.8)	11025	5549 (15.5)	15804 (34.9)	12938 (24.1)
Polonya					
İçeriye	3699 %(11.8)	4131	4589 (11.6)	12873 (28.4)	7724 (14.6)
Dışarıya	51	230	305 (0.8)	794 (1.8)	1455 (2.7)
Hindistan					
İçeriye	1705 %(1.9)	5627	4585 (3.4)	5474 (3.1)	6598 (3.5)
Dışarıya	121	1679	1325 (1.0)	2024 (1.1)	1364 (0.7)
Türkiye					
İçeriye	791 %(1.9)	1137	1752 (4.7)	2837 (5.3)	9681 (13.6)
Dışarıya	227 %(0.6)	175	499 (1.3)	859 (1.6)	1078 (1.5)
Çin					
İçeriye	30104 %(11.3)	52743	53505 (8.6)	60630 (8.0)	72406 (9.2)
Dışarıya	2195 %(1.0)	2518	-152	1805 (0.2)	11306 (1.4)

Kaynak: World Investment Report 2006, FDI From Developing And Transition Economies: Implication For Development

<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=3198&lang=1> (25.5.2007)

Tablo 1’ de değerler yıllar itibariyle ele alınmıştır. 2005 yılı itibariyle değerlendirdiğimizde Çin 72406 milyon dolar ile birinci, Türkiye 9681 milyon dolar ile ikinci sırada, Polonya 7724 milyon dolar ile üçüncü sırada, Hindistan 6598 milyon dolar ile dördüncü

sırada, İrlandada ise -22773 olduğundan dolayı içeriye sermaye akışı olmamıştır. Tablo 2’ de ise FDI performans indeksi veriler ışığında 3 yıllık periyotlar yıllık akımlarla dengelenmiştir. Ayrıca ülkelerin vergileri dahil edilmemiştir.

Tablo2: Dışarıya Akış Olarak FDI Performansları 128 Ekonomi Arasında (2003-2005)

Sıra	Ekonomi	İndex değeri
11.	İrlanda	3.656
59.	Polonya	0.193
62.	Türkiye	0.153
67.	Çin	0.139
68.	Hindistan	0.131

Kaynak: Outward FDI Performance Index Result, <http://www.unctad.org/Templates/WebFlyer.asp?intItemID=3241&lang=1>(25.5.2007)

Tablo 3. Doğrudan Yabancı Sermaye Girişlerinin Ülkelere göre Dağılımı (milyon\$)

Ülke	2002	2003	2004	2005	2006	Ocak - Mart 2006	2007
AB ülkeleri(25)	455	555	1025	5001	14631	248	3815
Almanya	86	142	73	391	366	24	46
Fransa	22	120	34	2107	444	45	49
Hollanda	73	50	568	381	5167	79	172
İngiltere	8	141	126	165	635	33	241
İtalya	241	1	15	692	209	10	29
Diğer AB ülkeleri	25	101	209	1265	7810	57	3278
Diğer Avrupa ülkeleri AB hariç	64	70	109	1650	84	8	8
Afrika ülkeleri	0	0	-	3	32	3	3
ABD	2	52	36	88	851	61	3251
KANADA	7	6	61	26	121	17	5
Orta Amerika ve karayipler	0	0	-	8	33	7	14
Güney Amerika	0	0	-	-	1	-	467
Asya	70	60	60	1756	1946	23	513
Körfez ülkeleri	5	0	-	1675	1791	8	28
Yakın ve Ortadoğu ülkeleri	0	1	54	3	124	9	162
Diğer asya ülkeleri	65	59	6	78	31	6	323
Avustralya	0	0	-	1	108	-	26
Sınıflandırılmayan	24	2	-	1	7	7	-
Toplam	622	745	1291	8534	17814	374	8102

Kaynak: http://www.hazine.gov.tr/stat/yabser/ybs_bulten_mayis2007_tr.pdf, (23.5.2007)

Tablo 3’den görüldüğü üzere bu pastadan en fazla gelişmiş Avrupa ülkeleri pay almaktadır.

4. Türkiye’de Yabancı Yatırımları Çekmek İçin Yapılması Gereken Düzenlemeler

1980’lerde küresel verilerin bulunabilirliğinin artması ve teknolojinin dış ticaretteki rolünün belirginleşmesi dış ticarete ait yeni oluşuma öncülük ederek yeni ticaret teorisi doğmuştur. Bu teori dış ticarete teknoloji kaynaklı dışsallık ve ölçek ekonomisini kullanmıştır. Böylelikle karşılaştırmalı üstünlüğe dayanmayan Gelişmiş Ülkeler arasındaki dış ticaretin açıklanmasında önemli bir adım atmıştır. Bu teorinin getirdiği perspektife göre faktör donanımına bağlı uzmanlaşmanın yanı sıra artan getirilerin sağlandığı ürün guruplarında da uzmanlaşmanın – dışsallık, ölçek ekonomisi ve aksak rekabet sayesinde mümkün olduğu ileri sürülebilmektedir. Neomerkantilist dış ticaret politikalarını yeniden canlandıran bu yaklaşım, dış

ticarette devlet müdahalesine teorik zemin hazırlanmıştır(DULUPÇU,2001,62-63). Küresel rekabet gücü bağlamında yerel koşullar rekabetçi üstünlükleri belirler, küresel norm ve ilkeler yönetim, pazarlama ve üretimdeki teknik ve inovasyona yönelik kuralları koyar, rekabet gücü küresel fırsatlardan bağımsız olamaz, küresel fırsatlar bir çok yerel/ulusal özelliklerin etkileşimi ile doğar denilebilmektedir (DULUPÇU,2001,99).

2000 yılı sonu itibariyle Türkiye ‘de 5328 yabancı özel firma faaliyette bulunmakta idi. 1990 yılında türkiye’nin en büyük 100 firmasının 27’si yabancı sermaye ortaklığı idi. Bu yıllarda yabancı sermaye kuruluşlarının sanayideki ağırlığı %15 dolayında tespit edilmişti. Özelleştirme uygulamalarının ilerlemesi ile birlikte, özel yabancı sermayenin ekonomimizdeki ağırlığının artacağı söylenebilir (ŞAHİN,2002,399).

Türkiye yabancı sermayeyi çekmek için yukarıda bahsedilen ülkeler gibi yatırım teşvik yöntemlerini ülke menfaatlerinin karşılanması sonucunda

uygulamalıdır. Serbest bölgeler kurulmalı, ucuz arazi temini ve işçiden alınan vergiler ve kurumlar vergisi aşağıya çekilmelidir.

Tablo4. Türkiye'ye Uluslar Arası Doğrudan Yatırımlar ve Bileşenlere Göre Dağılımları (Milyon\$)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Ocak-mart	
Uluslar arası doğrudan yatırımlar toplam net	982	3352	1137	1752	2883	9501	20125	1138	9377
Uluslar arası doğrudan sermaye	982	3352	1137	754	1540	7960	17203	342	8196
Sermaye net	982	3352	617	737	1391	8198	17117	346	8100
Giriş	1707	3374	622	745	1291	8534	1774	374	8102
Çıkış	-725	-22	-5	-8	-100	-336	-657	-28	-2
Diğer sermaye*	-	-	520	17	349	-238	86	-4	96
Gayrimenkul net	-	-	-	998	1343	1841	2922	796	981

* uluslar arası sermayeli firmaların yabancı ortaklarından aldıkları kredi

Kaynak: http://www.hazine.gov.tr/stat/yabser/ybs_bulten_mayis2007_tr.pdf (23.5.2007)

Tablo5. Türkiye'ye 2005 Yılı İtibariyle En Büyük Beş Uluslar Arası Doğrudan Yatırım (Milyon \$)

	Satın alınan şirket	Satın alan şirket	Ülke	Uluslar arası doğrudan yatırım
1	Garanti bankası	GE Consumer finance	ABD	1806
2	Turkcell iletişim	Alfa Group	Rusya Fed	1593
3	Türk Telekom	Oger Telekom	Lübnan	1500
4	Dışbank	Fortis bank	Belçika Hollanda	1062
5	YKB	Koç. Fin. Hizmetler(unicredito)	İtalya	602

Kaynak: Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, http://www.hazine.gov.tr/guncelduyuru/AB_20060805_UluslararasıDogrudanYatirim_Rapor.pdf, s.15 (17.3.2006)

Tablo 4 ve 5’de görüldüğü üzere ülkemize gelen yabancı yatırım artışının Türkiye üretim ve işgücüne bir katma değer sağladığını söyleyemeyiz.

Sahip olduğumuz kıt kaynakların miktarını artırmak kalitelerini iyileştirmek ve kurumsal çerçeveyi değiştirmeye yönelmiş çalışmalara ekonomik büyüme veya gelişme denilmektedir (ÜSTÜNEL,1994,52).

Makro ekonomik açıdan ele alındığında ülkeler bölgesel kalkınmaya da büyük önem vermeli sadece metropol bölgeler düşünülmemelidir (ÖKTEM vd.,2005,7).

Doğrudan yabancı yatırımların korunması bağlamında, iki taraflı ve çok taraflı yatırım anlaşmaları genellikle gelişmiş ülkeler arasında

imzalanmamaktadır(KARLUK,2005,551). Bölgesel ya da yerel kalkınma kavramının gelişerek merkezi hükümet dışında bağımsız veya yarı bağımlı kalkınma ajanslarının kurulması ve bölgesel teşvik politikalarının uygulanmaya başlamasına ilk örnek, 1933 yılında ABD’de kurulan TVA(Tennessee valley authority) olmuştur. İkinci dünya savaşını izleyen yıllarda bu konuya verilen önem özellikle Avrupa da artmıştır. Çünkü savaşın yıkıcı etkileri ve hızlı teknolojik gelişmeler sonucunda, Avrupa’nın gelişmiş batı ülkelerinde bölgelerarası farklılıklar daha da belirginleşmiştir. Bugün Avrupa ülkelerinin genel politikası, bölgelerin ekonomik gelişme politikaları açısından gittikçe özerkleşmesi ve bölgelerin

dışarıdaki girişimcileri bölgelerine çekmek amacıyla bölgelerarası kalkınma yarışına katılmaları yönündedir (POLAT vd.,2005,324). Bir ülke nüfusunun büyük bir kısmı yoksulluk içinde yaşıyorsa, gıda ve giyim gibi tüketim malları üretiminde kullanılan kaynakları azaltarak, bunları sermaye malları üretimine veya araştırma geliştirme faaliyetlerine kaydırmak son derece güç olacaktır. Ekonomik büyüme reel GSMH'da veya aynı anlama gelmek üzere ülkedeki üretim miktarında meydana gelen artış olarak tanımlandığına göre, bir ekonominin daha fazla üretebilmesi için daha fazla kaynağa sahip olması veya mevcut kaynaklardan daha fazla ürün elde etmeyi öğrenmesi gerekmektedir(ALKİN vd.,2003,461).Genellikle gelişmekte olan ülkelerde tasarruf yetersizliğinin yanı sıra döviz gelirleri ihtiyacı ekonominin gelişmesinde sınırlayıcı bir unsur niteliğini taşımaktadır (DEMİRCİ,1996,162).Türkiye de en önemli ekonomik istikrarsızlık göstergesi olan enflasyona, kamu açıkları, arz-talep dengesizliği, dış ödemeler dengesizliği, sermaye yetersizliği ve fiyat artışına ilişkin beklentiler neden olmaktadır (KARAÇOR,2000,3). 1989 yılında kamu kesiminin çok yüksek olan borçlanma ihtiyacı göz ardı edilerek dünyanın en liberal kambiyo rejimi benimsenip sermaye hareketlerinin önündeki tüm engellerin kaldırılmasının Türkiye ekonomisi üzerindeki ilk etkisi

Kamu kesiminin borçlanma ihtiyacının kısa vadeli yabancı sermaye girişine dayanılarak kolayca finanse edilmesi olmuştur (KARLUK,2004,477).

Taşeronluk, şirketinizin kendi evinde yaptığı (araştırma-geliştirme, çağrı merkezi, borçlular hesabı gibi) belirli ve sınırlı bir işin, başka bir firma tarafından yapıldıktan sonra operasyonunuza tekrar entegre edilmesidir. Offshore ise bunun tersine, bir şirketin Ohio'nun Canton şehrindeki fabrikasını alıp tümüyle başka

bir kıyıya, çin'in canton şehrine taşınmasıdır (FRIEDMAN,2006,117). Gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelere taşeronluk yaparak kendilerine azda olsa katma değer sağlamışlardır.

Serbest bölgeler ülkemiz dış ticaretine desteğini 2005 yılında da sürdürmüştür. Serbest bölgeler ticaret hacmi 2005 yılında 23,3 milyar doları aşmıştır. Serbest bölgelerimizden Türkiye'ye yapılan satışın % 84'ünü, serbest bölgelerin kuruluş amaçları doğrultusunda hammadde ve yatırım malları oluşturmaktadır. Ticaret hacminin bu yapısı serbest bölgelerimizin imalatçı ihracatçılarımıza önemli bir destek sağladığını göstermektedir Bu destek sadece imalat için girdi ihtiyacını karşılamakla sınırlı kalmamaktadır. Nitekim, Türkiye'den serbest bölgelerimize ve serbest bölgelerimizden yurt dışına yapılan satışlarda 2005 yılında kayda değer artışlar yaşanmıştır. Türkiye'den serbest bölgelere yapılan ihracat yüzde 9,65, serbest bölgelerden yurt dışına yapılan satışlar ise yüzde 8,65 oranında artış göstermiştir. Serbest bölgeler toplam ticaret hacminin yüzde 97,2'sini sanayi ürünleri oluşturmaktadır (www.foreigntrade.gov.tr/sb/aranlikbulten, 2005).

SONUÇ

Çin, Hindistan, Polonya, İrlanda örneklerini dikkate aldığımızda bu ülkeler ülkeye katma değer katacak yatırımlara devlet teşvikleri ve aynı zamanda yapısal sanayi düzenlemeleri ile yabancı yatırımları ile faydalı hale dönüştürmüşlerdir. Her ülke kendi yeteneklerini belli konularda geliştirerek uzmanlaşmaya gitmişlerdir. Bir ülkede bile bazı bölgeleri guruplaştırarak öğrenen bölgeler haline getirmişlerdir. Örneğin İrlanda çelik endüstrisinde uzmanlaşmıştır ve Çin ülkesini öğrenen bölgeler bazında ikiye ayırmıştır.

Ülkemize teknoloji getirecek yatırımları teşvik etmemiz gerekmektedir.

Eğer kendi teknolojilerimizi geliştirmekte sıkıntı yaşıyorsak işe tedarik sağlayarak başlayabiliriz. Mikro bazda işletmeler gelişmeleri takip ederek diğer işletmelere önce tedarik konusunda işbirliği yaparak daha sonra teknoloji öğrenme sürecine girmeleri daha kolay olacaktır.

Şirket evlilikleri ve stratejik işbirlikleri, franchising de yabancı sermaye yatırımı olarak nitelendirebiliriz. Yine bu yatırımlarda istihdam olanakları sağlanmakta ve teknolojik yenilikler getirilmektedir. Şirketler halka arz yoluyla borsada hisseleri alınıp satılabilir duruma gelmesiyle borç ve özsermaye finansmanına gidebilirler. Çok uluslu firmaların depolama, satış ofisi, paketleme ve montajlarını yaparak yabancı yatırımı ülkeye çekebilir.

Yabancı yatırımların çoğu gene gelişmiş ülkelerde kaldığı bir gerçektir. Nedeni ise bu ülkelerin aynı zamanda gelir seviyesi yüksek bir Pazar olarak kalması ve altyapı durumlarının oldukça iyi olması yüzündendir.

Makro bazda ise kamu bu orta çaplı işletmeleri koruma amacıyla ihracat yapan işletmelere teşvik vermelidir. Bürokrasiyi azaltmalı gerekli hayati öneme sahip olmayan kamu işletmeleri özelleştirilmelidir. Hükümetler çok uluslu şirketlerle gerektiğinde ortak girişimde bulunmalıdır. Uluslar arası organizasyonlara devletler üye olmak ile yabancı yatırımlara güven unsurunu sağlarlar. Özellikle altyapı çalışmalarını hızla tamamlanmalıdır. Altyapı dan

Kaynakça

- ALKİN Erdoğan vd., İktisada Giriş, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir,2003
- BOZER Ali, “Türkiyedeki Yabancı Sermayeli Firmalar Sorunları Gelişme Perspektifleri”, <http://www.tcmb.gov.tr>
- ÇAKIROĞLU Deniz, “ÇİN Ülke Profili 2005”, (www.igeme.org.tr)
- ÇALIŞKAN Özgür, “Dünya Yatırım Raporu-2002 Çerçevesinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerine Değerlendirmeler”, (www.dtm.gov.tr)
- ÇALIŞ Asım, “HİNDİSTAN Ülke Profili 2005”,(www.igeme.org.tr)
- DEMİRCİ Rasih, Ekonominin Temelleri, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1996

kastedilen ülkenin teknolojik ve bilim altyapısı, bilişim hizmetleri, enerji altyapısı(nükleer enerji gerekli), sağlık altyapısı, insan kaynakları altyapısı, ulaşım altyapısı gibi hususlar geliştirilmelidir. Yabancı sermaye yatırımı ülkeye bir fayda katacaksa, (istihdam, teknoloji, döviz girdisi gibi) ülke izin vermelidir. Yabancı sermaye ülkeyi sömürmemelidir yani ilaç şirketleri kendi memleketini kimyasal atıktan korumak için bizim ülkede ürettirebilir. Ayrıca ülkenin kendi önemi büyük sektörlerde haberleşme ve sigorta gibi, yabancı sermaye ülkenin kaderini etkileyebilecekte sınırlı oranda izin verilmelidir. Çevre dostu yabancı sermaye yatırımları teşvik edilmelidir. Ülkemizdeki orta sınıf nüfusu yani vatandaşı koruyabilmemiz ölçüsünde yabancı sermayeyi daha çok çekme şansımız olur. Yine aynı şekilde ülkedeki orta sınıf üreticiyi yani KOBİ’ ler zarar görmemelidir, çünkü yabancı yatırımcılar ülkeye önce satmak için geliyorlar yani ülkeyi bir Pazar olarak görme yaklaşımları daha ağır basıyor. İstikrar için döviz kuru politikaları, yasal düzenlemeler, vergi politikaları,siyasi konjonktür sık sık değişmemelidir. Sermaye ürkek bir yapıya sahiptir bu bakımdan ülke içinde güven ve istikrar hakim olmalıdır. Güçlü bir ekonomik yapıya sahip olma yolunda adımlar atarsak yabancı sermaye bizim ülkemizi görmezden gelemeyecektir.

- DİKMEN Ahmet Alpay, Onur KARAHANOGULLARI, “Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Tasarısı Hakkında Değerlendirme”, <http://www.bilkent.edu.tr>
- DULUPÇU Murat Ali, Küresel Rekabet Gücü, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,2001
- FABRY Nathalie, ZEGHNI Sylvain, “How Former Communist Countries Of Europe May Attract Inward Foreign Direct Investment? A Matter Of Institutions” Communist And Post Communist Studies 39 (2006)
- FRIEDMAN Thomas, Dünya Düzdür, Boyner Yayınları, (Ç: Levent Cinemre),2006,İstanbul
- GÜRSOY Ebru, POLONYA Ülke Profili, 2005,(www.igeme.org.tr)
- KARAÇOR Zeynep, Enflasyonist beklenti ve toplumsal uzlaşma, S.Ü. İ.İ.B.F. yayınları,Konya,2000
- KARLUK Rıdvan , cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye ekonomisinde yapısal dönüşüm, beta, İstanbul,2005.
- ORMANOĞLU Burhan, “Yabancı Sermaye Yatırımlarına İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümünde Uluslar Arası Tahkim”, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu, Ankara Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Mart 2004
- ÖKTEM M. Kemal, ÇAKMAK Mehtap, “Kalkınmada Kamu Yönetiminin Rolü”, Karaman Yerel Ekonomiler Kongresi,2005
- POLAT Güner, AKKAYA Onur,” Bölgesel Kalkınmada Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü Ve Türkiye Örnekleri”, Karaman Yerel Ekonomiler Kongresi,2005
- PARASIZ İlker, Türkiye ekonomisi, ezgi kitabevi, Bursa, 2003.
- SAATÇIOĞLU Cem, “Doğrudan Dış Yatırımlar ve Türkiye”, <http://www.ismmmo.org.tr/docs/malicozum>
- ŞAHİN Hüseyin, Türkiye Ekonomisi, Ezgi Yayınları 7. baskı, Bursa,2002.
- Türkiye Serbest Bölgeleri, Dış Ticaret Müsteşarlığı Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü Aralık,2005, <http://www.foreigntrade.gov.tr/sb/aralikbulten.doc>
- TUAN Chyau, FUNG-YEE NG Linda, “The Place Of FDI In China’s Regional Economic Development:Emergence Of The Globalized Delta Economies”,Journal Of The Asian Economics 18(2007),348-364
- ÜSTÜNEL Besim, Ekonominin Temelleri, Ofset , Ankara,1994, Yabancı Sermaye İstatistikleri, <http://www.treasury.gov.tr>
- WEI Wenhui, “China and India: any difference in their FDI Performances?” Journal of Asian Economics 16 (2005).
(<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=2468&lang=1#>)(25.5.2007)
- World Investment Report 2006 FDI From Developing And Transition Economies: Implication For Development
<http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=3198&lang=1> (25.5.2007)
- Outward FDI Performance Index Result,
<http://www.unctad.org/Templates/WebFlyer.asp?intItemID=3241&lang=1>(25.5.2007)